

ЕТОС ТА ЕСТЕТИЧНІ ОСНОВИ МІФОТВОРЧОСТІ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ І ХУДОЖНІХ ПРАКТИКАХ КРАЇН СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

У статті порушено питання про необхідність у сучасних умовах життя, особливо спільнот Східно-Центральних європейських країн, більш копітко дослідити особливу міфологему – міфологему "культурної винятковості" країни чи нації в інтелектуальних і художніх практиках.

Здійснено аналіз її специфіки як соціально-культурного явища із врахуванням дилеми "мультикультуралізм-транскультура" і "глобалізм-локалізм". Серед новітніх міфів, які суттєво впливають на ціннісні орієнтації та стандарти життя конкретної спільноти, як стверджуємо, особливе місце має така міфологема, торкаючись "політики пам'яті". Вона покликана формувати з позицій локалізму громадську думку про унікальність країни чи нації та її культурних особливостей. Набуває популярності вона, передусім, у кризових умовах соціальних процесів у країні та її зносинах із іншими країнами, народам. Головне джерело її просування в соціумі – вплив масових комунікацій на громадську думку при символічному виробництві. Етос цього міфу спрямований на формування гордості за свою націю та її культуру, патріотизму в широкого загалу суспільства через звернення до історичних подій, особливих досягнень нації і т.п. Проте в ХХ – ХХІ ст. він має особливі риси: популяризацію його в суспільстві і масовій культурі забезпечують мас-медіа. Крім того, естетичні чи художні моменти мають значення при створенні і поширенні такого продукту при символічному обміні. Відтак стверджуємо про необхідність розгляду феноменів естезису та естези в подібних новітніх міфах.

Ключові слова: естезис та етос міфу, Східно-Центральні європейські країни, міфологема "культурної винятковості", культурна спадщина, інтелектуальні практики, художні практики, політика пам'яті, масові комунікації.

Постановка проблеми. Специфіка життя будь-якої сучасної нації чи суспільства виявляються у багатьох речах: відношенні до свого минулого і власної культурної спадщини, до ролі своєї країни в історії цивілізацій, до національних історичних міфів, зверненні до народних вірувань, обрядів, містики, вимог виховання чи ставлення до жінки і т. п. На їх розвиток і навіть суттєві зміни спроможні вплинути новітні міфи, зокрема породженні інтелектуальними, художніми практиками й транслюванні завдяки мас-медіа. Міф, чи міфологема, культурної винятковості нації,

народу або країни, що народжений або підтримується духовною елітою або ж домінуючою нацією у державі, є одним із різновидів сучасних соціальних міфів. Він покликаний сприяти зміцненню цієї країни, держави або посиленню легітимності останньої серед широких верств населення країни та за її межами, хоча б на рівні світоглядно-ціннісних моментів. Але в умовах теперішніх викликів широке побутування у спільноті міфологеми культурної винятковості є свідченням не лише популярності ідеї локалізму, як важливого орієнтиру для її культурного життя в усіх його виявах. Остання може підтримуватися державою у межах "політики пам'яті" й активно поширюватися завдяки масовим комунікаціям. Проте вона має роль не тільки іміджевого плану, її функції є значно ширшими, як соціального і культурного явища.

Аналіз досліджень і публікацій. Увага сучасних дослідників міфу й міфотворчості прикута нині найчастіше до технологій, коли для правлячих еліт міф, а точніше міфологема, стає засобом маніпуляції громадською думкою. Звернемо увагу на напрацювання у цій царині польських дослідників В. Чарчаліса (Wojciech Charchalis), Б. Трохи (Bogdan Trocha), Р. Сапенька (Roman Sapeńko), М. Черемського (Maciej Czeremski), А. Гемри (Anna Gemra) [1; 2; 3]. Серед українських дослідників й дослідників близького зарубіжжя, котрі зверталися до розгляду соціального міфу, досліджували в соціально-комунікативному зрізі новітню міфотворчість варто вказати насамперед праці В. Бурлачук, Н. Воронової, Н. Соболевої, Г. Почепцова та ін. Зокрема Н. Воронова переконана, що "міфологічно стереотипне сприйняття масовою свідомістю тих чи інших культурних реалій (соціальних, політичних, естетичних, моральних і т.п.) зумовлює варіативність культурних процесів у різних цивілізаційних системах" [4, с. 3]. Повернення до архаїчних форм у світогляді спричинене ускладненням соціального життя через нестабільність й непередбачуваність подій, а смислове насичення й інтерпретація новітнього міфу, на її погляд, обумовлюється наявною у конкретній спільноті традицією. Крім того, міфологізований культурний простір сучасності постає зараз як "місце для гри смислами й образами" в усуненні сучасника від реальності: "У сучасної людини нерідко виникає бажання піти від реальності із її багато чисельними проблемами в ідеалізований світ, де можливе позитивне "вирішення" як самих проблем, так й ілюзорна реалізація наболілих суспільних потреб. Міф же характеризується цілісністю, структурною впорядкованістю та відповідає важливим суспільним потребам – конструюванню ілюзорного порядку і стабільності соціальної дійсності" [4, с. 4]. За О. Бондар, сучасне міфотворення є засобом управління комунікацією соціального суб'єкта через звернення до міфу або використання міфологічних образів, сценаріїв у конкретному повідомленні для розв'язання соціально важливого

завдання [5]. Проте міф доречно, як видається, розглядати особливим типом "пізнання, розуміння, переживання і осмислення потоку життя. Це надзвичайно важливо, оскільки в сучасній літературі "міфологічне" часто стає синонімом неправдивого, ілюзорного і тільки" [6, с. 120]. Розгляд художнього міфу дає змогу стверджувати про нього як дієвого "агента впливу в пост-тоталітарних практиках" [7, с. 63].

З-поміж спроб вивчення міфологеми культурної винятковості привертає увагу дослідження Ю. Щегельської про ідеї "сарматизму", "прометеїзму", "месіанства" в культурі Польщі після втрати нею самостійності внаслідок поділів Речі Посполитої [8]. Також варто вказати працю "Націоналізм", в якій О. Проценком і В. Лісовим здійснено широкий огляд інтелектуальних джерел про проблему ідентичності нації [9]. Проте аналіз міфу "культурної винятковості", як особливого різновиду міфу, рідко торкається аксіологічних й етико-естетичних зрізів побутування цього феномена у сучасних соціальних технологіях, коли використовуються масові комунікації. Інтерес до нього й поглиблений розгляд, однак, дають змогу кращого розуміння його ролі в соціально-культурних процесах й історичних колізіях Європи протягом тривалого часу.

Мета статті. Прагнемо, коли йдеться про новітні міфи такого плану, звернути увагу на джерело їх походження та особливості у соціально-культурних репрезентаціях різних культурних регіонів сучасного соціуму, передусім Європи. А також намагаємося осмислити вплив і наслідки міфу культурної винятковості, враховуючи драматичні події останнього століття, на життя теперішнього українського соціуму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як історичний приклад міфу культурної винятковості вкажемо, насамперед, міфологеми "месіанського покликання" країни чи народу в її культурних модифікаціях. Треба зазначити, що поняттю месіанства чи месіанізму завдячуємо польському мислителю Юзефу Вронському в XVIII столітті, коли напередодні Польща втратила свою незалежність через напад сусідніх держав й поглинання її території з їх боку (1795 рік як її третій поділ). Але в духовній культурі Речі Посполитої ідеї месіанства виникли ще у XVI столітті: Станіслав Ожеховський, Пьотр Скарга, Вацлав Потоцький, Веспазіан Коховський, останній, зокрема, стверджував, що поляки є обраним Богом народом і тому на них покладено місію захисту християнської віри від нападів мусульман. Після третього поділу Польщі польський романтизм надав їй нового тлумачення: якщо колись в "старопольському месіанстві" йшла мова про роль польської держави на континенті як надійного захисника християнства, то в романтичному – про роль польського народу, який має опікуватися християнством, – зауважує Ю.Щегельська [8].

Або згадаємо, що італійський патріот Джузеппе Мадзіні пропагував ідею республіканського Третього Риму ще в часи об'єднання Італії і вона відіграла позитивну роль в націотворчості розділених країн в ХІХ столітті. На його думку, перший Рим імператорів і другий Рим – Рим пап, повинен був змінитися Третім Римом, уже народним. Але досить показовим є те, що ідею і вислів "Третій Рим" використовував у своїх промовах уже в ХХ столітті й Б. Муссоліні, маючи на увазі під "Третім Римом" дещо інше, а саме: фашистську Італію та її винятковість. Таким чином, ця ідея придбала статус міфологеми як продукту міфотворчості на рівні держави й широко поширювалася в тогочасних ЗМІ. Але вона мала вже деструктивні наслідки для історії і культури Італії, що виявилася союзником націонал-соціалістичної Німеччини.

Не менш цікаво, що на роль "європейського месії" претендувала свого часу і націонал-соціалістична Німеччина в минулому столітті, і знову ж таки при специфічних умовах існування цієї спільноти, враховуючи наслідки Першої світової війни. (Досить цікаво, що обґрунтування винятковості здійснювалося, наразі, на спираючому на міфологічний субстрат й пошук "спадщини предків" – легендарних аріїв, а ще наслідків "битви асів і ванів", визнання особливої цінності пам'яток духовної культури, зокрема "Старшої Едди". А напередодні, у ХІХ столітті, в німецькій культурі спостерігаємо масове захоплення "досягненнями предків", культурною спадщиною та міфологією, зокрема це особливо помітне у творчості Р. Вагнера). Але результати державної підтримки ідеї "винятковості для Європи" – дві світові війни, активним ініціатором яких стала як Німеччина, так і Росія. І якщо Перша світова війна ще може кимось й розглядатися як "війна трьох кузенів", чи "спадкоємців королеви Вікторії", то відносно Другої світової війни таке вже сказати не можна.

Показовими є і те, що міфологема "винятковості Росії" підтримується зараз у сусідній країні на рівні держави й "масової людини", як складова "політики пам'яті", адже існувати вона почала значно раніше. Її витoki лежать не лише в інтелектуальних практиках, пошуках так званих слов'янофілів, але й міфологеми ще більш раннього періоду, а саме періоду Московського князівства (ханства) – "Росії як Третього Риму". (Вкажемо точніше, що її ідейні витoki – це вислів у першій половині ХVІ століття ченця Псковського Єлеазарова монастиря Філофея: "Москва – Третій Рим і четвертому не бути" [10]). Варто звернути увагу, на наш погляд, на час появи такої думки й пригадати досить драматичні події в житті тогочасного суспільства не тільки країни, у якій вона стала популярною, але й в цілому Європи й Азії. (Наприклад, напередодні в Європі відбулися гуситські війни 1419-1434 рр. в Чехії і поява в 30-40-х рр. ХVІ століття лютеранства, в Малій Азії – падіння Константинополя у 1453 році через напад турків, що суттєво вплинуло на історію християнства й культуру

тогочасних європейських країн. А в історії Москви – в 1478 році захоплено Новгород і республіка перестала існувати, а ще Іоану III Васильовичу вдалося в 1487 році тимчасово поставити Казанське ханство у васальну залежність, а потому останнє було приєднане остаточно Іоаном IV в 1552 році, згодом захоплено було й Астраханське ханство в 1556 році та ін.). Проте ще більше зацікавлює, що громадськість уперше почула й широко почала дискусію про слова Філофея після публікації в журналі "Православний співрозмовник" ("Православный собеседник") у 1861-1863 рр. матеріалів ченця [11]. (Це теж цікавий час для Російської імперії, хоча б через відміну кріпацтва та завоювання Бухарського емірату в 1868 році військами генерала Кауфмана).

Зараз маємо, на жаль, третю фазу або третє повернення на територію Європи міфологеми "культурної винятковості" на тлі цивілізаційних зрушень і кризових явищ у сучасному соціумі. Проте наслідки цього можуть бути непередбачуваними у багатьох виявах. І це не тільки викликає занепокоєння, але й вимагає, на наш погляд, більшої уваги й аналізу такого соціального явища й культурного феномена. Особливо, коли до цього залучені не лише інтелектуальні, а й художні практики, наприклад художній кіноматограф чи анімація [7, с. 64-65]. Тому привертає увагу існування двох запропонованих векторів можливого розвитку Європи в XXI столітті: "мультикультуралізм-транкультуралізм", з одного боку, чи "глобалізм-локалізм", з іншого. Можна стверджувати про важкість долання культурних стереотипів, напрацьованих у попередні століття існування "старої неньки Європи", з боку різних націй та етнічних груп при постійній мінливості кордонів й конфронтації. Наявність такої проблеми, як приклад, засвідчує ажіотаж щодо референдуму в Шотландії (2014) чи Каталонії (2017) та ін. Ідеї локалізму чи націоналізму в даному випадку, на наш погляд, тільки привід до подібного. Мають місце й інші причини, що залишаються більш затіненими. Відзначимо, що міфологема "культурної винятковості" облагороджує ореолом романтики найчастіше досить банальне прагнення "масової людини" (Х. Ортега-і-Гассет), а саме: вирішувати власні різноманітні соціальні проблеми за рахунок інших народів й спільнот, насамперед тих, хто має інше походження й культурну специфіку. При цьому відволікається ще й увага громадян від необхідності відповідальності перед ними держави чи її репрезентантів не лише у форматі сьогодення, але і подальших поколінь. Поширення й популярність міфологеми "культурної винятковості" має, відтак, не тільки морально-етичне забарвлення, а ще й засвідчує дефіцит естетико-художніх чинників духовного життя у конкретних спільнотах. (Останні сприяють, як видається, зменшенню стресу особистості при кризі життя. При їх меншовартуванні емоційну розрядку людина може шукати у

видовищах іншого плану, достатньо пригадати "марші смолоскипів", розробку уніформи, військові паради, телевізійне шоу та ін.).

Як зазначив Тімоті Снайдер, професор Йельського університету (США), фахівець з історії Східної Європи ХХ століття, аналізуючи останні події в Європі: "Ми легко забуваємо, як діє фашизм: яка яскрава і сяюча альтернатива звичайним обов'язкам повсякденного життя, яке прославляння очевидно і тотально ірраціональних речей всупереч здоровому глузду і досвіду" [12]. Як видається, Т. Снайдер досить точно вказав на одну з вагомих причин принадності міфу про "винятковість нації" при пошуку шляхів прогресивного розвитку Європи: це насамперед втома від рутини повсякденного життя, яка стимулює багатьох сучасних європейців шукати "джерела адреналіну". Проте зауважимо, що це й ірраціональність мислення й своєрідна мотивація учинків більшості з тих, хто захоплюється таким явищем, як культурна винятковість, особливо при спиранні на інформаційні джерела масової культури. Тоді виникає інтерес до гри й вистави у символічному виробництві й обміні, проте вона відбувається не ілюзорно на сцені театру: "Для фашизму характерна наявність озброєних сил, які не виглядають як озброєні сили, байдужість до законів війни в їх застосуванні до народів, які вважаються нижчими, захоплене прославляння "імперії" після контрпродуктивних захоптів землі". Зазначимо, що за таких умов йде активна пропаганда міфу про власну винятковість. Можливим це стає через міфологізацію історії країни: "Оскільки вчинок – це все, а слово – ніщо, слова існують лише для того, щоб зробити можливим вчинки і потім зробити з них міфи. Істина не може існувати, тому історія – це не більш, ніж політичний ресурс", – переконаний Т. Снайдер, бо "Гітлер міг говорити про св. Павла як про свого ворога, Муссоліні міг призвати духи римських імператорів" [12]. Такий ірраціоналізм висловлювань, з одного боку, спантеличує й нейтралізує значною мірою критичність мислення, та, з іншого – інтригує "масову людину". І ще досить цікаве зауваження дослідника, варто звертати увагу на важливу деталь: все це "величне моральне маніхейство" повинне обслуговувати державу і як таке не накладати на неї жодних обмежень. Відтак Т. Снайдером відмічено, що у межах подібного способу мислення, коли панує міфологізація соціального, культурного життя в тоталітарній державі, звичайно, представники інших культурних традицій розглядалися людьми нижчого порядку, нездібними на нормальне соціальне життя. Але хочемо відзначити ось що: головна мета і ресурс міфологізації з боку тоталітарної, автократичної держави – це створення альтернативної реальності і альтернативної історії. Тоді маємо більш вагому роль цього явища в соціально-культурному житті спільноти. Створення міфу про "культурну винятковість" відбувається, насамперед, для профанації обивателя чи "масової людини", коли йдеться про

пропаганду про переваги організації суспільного буття з боку будь-якої тоталітарної або авторитарної держави. Однак альтернативна реальність і альтернативна історія – це світ, в якому знаходиться об'єкт маніпуляції, що не має безпосередньо статусу "жертви", а лише статус "знаряддя" або "союзника" міфу про "культурну винятковість", що буває значно частіше, як видається. Проте таке зачарування найчастіше має банальну причину – нудьга й небажання змін на тлі нестабільних умов життя. Але увійшовши у їх смак, декому хочеться й надалі перебувати в подібному ірраціональному світі, що докорінно відмінний від наявного. Та за умов відсутності нової пропозиції з боку мистецтва "масова людина" буде шукати нові джерела розваги. Ось тут й стати в нагоді спроможні ЗМІ – "природа не терпить порожнини". З цього приводу чомусь згадується знаменитий афоризм Козьми Прутковка: "Якщо на клітці слона прочитаєш напис "буйвол" – не вір очам своїм". Але проблема у тому, що споживач продукції ЗМІ і PR-технологій найчастіше є жертвою маніпуляції людською свідомістю і думкою з боку PR-технологів, що звертаються до активізації ірраціональних основ людського життя [13]. Його життя відбувається в спогляданні дійсності в "кривих дзеркалах", запропонованих у форматі подібного міфу.

Проте хіба не зачаровували баталії Колізею римських бідняків і патриціїв? Зачаровували, тому що існували ті, кому було значно гірше, ніж іншим – це були гладіатори-варвари. Варвар – лише носій незрозумілих слів: "Бар-бар-бар", отже, це "меншовартісна людина", адже він "чужак" за походженням і культурою. Міф про винятковість Риму "пожинав плоди". Правда, за успіхами у видатних технологіях і організації соціального життя римською державою не помічалось "обличчя" орієнтації на некрофільську культуру (як тут не пригадати Е. Фромма). Результат був швидким – падіння Риму в досить короткий строк, а ще низка деструктивних явищ у його культурі напередодні.

Політичний міф, а саме таким і варто вважати міф про "культурну винятковість" за змістовим наповненням, націлений на архаїзацію соціально-культурного простору в нових історичних умовах. Так було за часів дуче Муссоліні, фюрера Гітлера, каудільо Франка, але подібне спостерігаємо, на жаль, і в сучасних країнах світу, включаючи Європу. Також необхідно підкреслити, що такий міф націлений на створення хаосу, щоб потім запропонувати свою "образно-понятійну сітку" в баченні та оцінці соціальної реальності. І спирається він обов'язково на потенціал новоствореного чи видозміненого, але наявного у конкретній культурі етосу (це й забезпечує вагомо його принадність для "масової людини" в кризових періодах життя спільноти). Формою для створення його привабливості може стати й опертя на можливості художнього мислення і естезис міфу в представленні інформації, як "отриманні естетичної

насолоти від зустрічі із ним..." [14, с. 62]. Але мета, наразі, – створення через емоційно-чуттєві зрушення, афекти "інологіки" або "а-логіки" (Olena Polishchuk) при оцінці дійсності, а також появи альтернативної реальності та альтернативної історії [13, с. 40-41]. І це "альтернативна історія, в яку віриться охочіше, ніж у реальні проблеми й події" [14, с. 61]. Крім того, у його просуванні важливу роль відіграє не стільки естезис, як феномен "естезі" (О. Поліщук), що при відсутності гуманістичного потенціалу "використовує художні засоби та прийоми під час створення деяких предметів або явищ у сучасній популярній культурі» [15, с. 35], чи як "художній бум квазіестетичного плану" [10, с. 36], або й іноді як "звернення до ничого в різних проявах та спробах його пропаганди засобами арт-продуктів" [15, с. 37]. Відтак міф про "культурну винятковість", одягнутий в "одяг мас-медіа", нині заставляє сприймати дійсність переважно через візуально-образне сприйняття і націлюючи людину не використовувати роздуми, а розважатися, отримувати потужні емоційно-чуттєві зрушення через видовищність візуального образу міфологеми та сприймати його як своєрідну гру. Така альтернативна реальність не передбачає "інтелектуальні потуги", нею варто лише захоплюватися. Відтак не виключаємо, що є певним перебільшенням міркування – основу міфу складає вербально описана в ньому історія; зв'язок міфологізованої й естетичної свідомості через їх спільну перцептивну базу, зумовлену універсально-смысловим сприйняттям мови, як вважає польський дослідник Р. Сапенько [16, с. 55-56]. Можливо, такі риси міфу були притаманні в архаїчні часи. Насамперед йдеться про міфи про культурного героя, есхатологічного плану. Показово, що найчастіше указаний у переказі культурний герой – це засновник держави чи особа, пов'язана якимось чином із правителем. До того ж, правителем може виявитися й божество із пантеону наявних богів, в існування котрих вірили представники певної спільноти. Тому тоді відбувалися процеси міфологізації дійсності. Наголосимо, що у сучасному міфі основою його впливу постає найчастіше не вербальна, а візуальна форма подачі або представлення певного "новонародженого оповідання". Підкреслимо, що для сучасної міфотворчості важливе значення має естетично чи художньо продумана візуальна форма представлення "масовій людині" неоміфу. Можна звернути увагу, як приклад, на специфіку художнього оформлення студій провідних телевізійних каналів багатьох європейських країн, стилістику одягу ведучих та ін. Впадає в очі цікава деталь: активне використання контрастних колірних поєднань, найчастіше тривожного плану, що слугує ознакою маніпуляції при зверненні до чуттєвості й опертя на художні практики. І саме телевізійний екран нині для "масової людини", зокрема в Східно-Центральних європейських країнах, – це основний транслятор міфологеми про "культурну винятковість". Ми не

вважаємо, що в даному випадку спрацьовує "колективне несвідоме" К.Г. Юнга, яке неначе відроджує в "структурі мозку" кожного індивідуума, або ж при виборі кольорів у оформленні інтер'єру багатьох студій сучасних TV-каналів "рудиментів Візантії", із захопленням кольорами так званого другого рівня гармонії, зокрема поєднаннями червоного і синього. (Досить переглянути, наприклад, канали телебачення Румунії, Угорщини, Польщі, Франції, Росії або США). Але ми акцентуємо увагу на можливості штучного створення підвищено тривожного стану людини завдяки спогляданню тривожних, негармонійних колірних композицій чи непропорційного розміщення об'єкта споглядання і т.п. Тоді "естези" такого неоміфу, як художньо-режисерська основа його візуалізації й трансляції у масових комунікаціях – основа його впливу на "масову людину". І колір, форма, пропорції чи ритм виступають його важливими агентами впливу.

Висновки. Звичайно, сучасна міфізація може легітимізувати інститути влади, тому ідеологема і міфологема зливаються в одне ціле у міфі про "культурну винятковість". Звичайно, історія нації важлива для держави, і тому міфи про походження й історичний шлях народу, нації, країни покладені в основу національної самоідентифікації. Відтак, вони є вагомим фундаментом створення й розвою унітарної держави. Це ніби стрижень у розвитку культурної ідентичності для неї. Проте коли йдеться про федеративні держави ситуація буде іншою. Міф про винятковість у Німеччині 20-40-х років ХХ століття або ж сучасної Аргентинської Республіки мали й мають місце в умовах полікультурного середовища. Проте в періоди невизначеності стан напруги і чекання, страх і нестабільність провокують суспільну свідомість на активну міфотворчість. (Як приклад – досвід Каталонії). У такій ситуації новітній міф про "культурну винятковість" може, з одного боку, усувати або пом'якшувати в громадській думці або у цілому в суспільній свідомості сприйняття наявних протиріч соціального життя. Тобто, за його допомогою спочатку віртуально, а потім і насправді долаються перешкоди, долаються проблеми (позитивний внесок у розвиток подій, позитивний "соціально-терапевтичний ефект"). Однак міф про "культурну винятковість", з іншого боку – це дволикий Янус в історії Європи: на його рахунок дві світові війни як криваві драми європейської історії. Він – основа агресії федеративних держав Європи в ХХ-ХХІ століттях. Але він ще не вичерпав свого позитивного "соціально-терапевтичного ефекту" в країнах, що не намагаються виступати виключно домінуючими гравцями в сучасних "геополітичних іграх", зокрема в країнах Південної Америки або, скажімо, Швеції чи Норвегії. Відтак вивчення морально-етичних, естетико-художніх основ і топосів такого новітнього міфу постає

актуальною проблемою української гуманітаристики, що складатиме перспективу подальших досліджень.

Список використаних джерел та літератури

1. Mitologizacja człowieka w kulturze i literaturze iberyjskiej i polskiej, Eds. Wojciech Charchalis, Bogdan Trocha, Zielona Góra: Uniwersytet Zielogórski, 2016. – 726 s.
2. Mitologizacja kultury w polskiej i iberyjskiej twórczości artystycznej, Eds. Wojciech Charchalis, Bogdan Trocha, Zielona Góra: Uniwersytet Zielogórski, 2015. – 617 s.
3. Mitologizacje państwa w kulturze i literaturze polskiej i iberyjskiej, Eds. Wojciech Charchalis, Bogdan Trocha, Zielona Góra: Uniwersytet Zielogórski, 2014. – 596 s.
4. Воронова Н. И. Неомиф в духовной культуре современной России: этнонациональный аспект: дис. ...канд. филос. наук: специальности 24.00.01 – теория и история культуры / Воронова Наталья Игоревна; Российский госпедун-т имени А. И. Герцена. – СПб., 2007. – 270 с.
5. Бондарь О.П. Мифотехнологии в практике социальных коммуникаций / О.П. Бондарь // Пресс-служба. – 2008. – № 6. – С. 34-38.
6. Дубицкая В. П. Телевидение. Мифотехнологии в электронных средствах массовой информации / В. П. Дубицкая; Ин-т социологии РАН. – М.: Изд-во Ин-та социологии РАН, 1998. – 144 с
7. Polishchuk O. Artistic Myth and its Interpretations of Cultural Heritage of the Eastern European Countries in the Popular Animated Films of the Post-Soviet Period / Olena Polishchuk // Future Human Image, Volume 10, 2018. - С. 62-69. - DOI: 10.29202/fhi/10/6. – [http:// FHI_10_Polishchuk.pdf](http://FHI_10_Polishchuk.pdf)
8. Щегельська Ю. Месіанство, сарматизм, прометеїзм... / Юлія Щегельська // Віче. – 2008. – № 1 (січень). – [Електр. ресурс]: <http://veche.kiev.ua/journal/773/>.
9. Націоналізм : Антологія / Упорядн. О. Проценко, В. Лозовий. – К. : ВД "Простір", Смолоскип, 2010. – 684 с.
10. Гольдберг А. Л. Филофей / Гольдберг А. Л., Дмитриева Р. П. // Словарь книжников и книжности Древней Руси. – Л., 1989. – Вып. 2. Ч. 2. – С. 471-473.
11. Послания Старца Филофея / Подготовка текста, перевод и комментарии В. В. Колесова. – [Электр. ресурс]: <http://eleazarovo.ru/moskva-iii-rim/poslaniya-filofeya/>.
12. Тімоті Снайдер. Фашизм повертається в країну, яку колись зруйнував. – П'ятниця, 23 травня 2014, 11613. – [Електр. ресурс]: <http://www.istpravda.com.ua/columns/2014/05/23/142887/>.
13. Polishchuk O. Mythopoesis i mitologizacja jako fenomeny współczesnej kultury / Olena Polishchuk // Mitologizacja kultury w polskiej i iberyjskiej twórczości artystycznej. – Zielona Góra, 2015. – S. 33-42.
14. Поліщук О. Етос та естетизм неоміфос в сучасному інформаційному просторі (до проблеми змісту естетичної інформації) / Олена Поліщук // Мандрівець. – 2015. – № 6. – С. 59-62.

15. Поліщук О. "Сцілла і Харібда" сучасної художньої культури України, або феномен естезису та естеzi / Олена Поліщук // Мандрівець. – 2016. – № 3. – С. 34-38.
16. Sapeńko R. Estetyka – mit – neomit / Roman Sapeńko // Mitologizacja kultury w polskiej i iberyjskiej twórczości artystycznej. – Zielona Góra, 2015. – S. 55-70.

Olena Polishchuk. Etos i podstawy estetyczne mitotwórstwa w intelektualnych i artystycznych praktykach krajów Europy Środkowo-Wschodnie.

W artykule podjęto kwestię o konieczności we współczesnych warunkach życia, zwłaszcza wspólnot Europy Środkowo-Wschodniej, bardziej żmudnie zbadać szczególny mitologiem – mitologiem kulturalnej "wylączności" kraju czy narodu w praktykach intelektualnych lub artystycznych. Zrealizowano analizę jego szczegółów jako zjawiska społeczno-kulturowego z uwzględnieniem dylematu "wielokulturowość-transkultura" oraz "globalizm-lokalizm". Wśród najnowszych mitów, które istotnie wpływają na wartościowe orientacje i standardy życia konkretnej wspólnoty, jak stwierdzamy, szczególne miejsce ma taki mitologiem, dotyczący "politycy pamięci". On zostaje powołany formować z pozycji lokalizmu opinię publiczną o unikalności kraju czy narodu oraz jego szczegółów kulturalnych. Zdobywa popularności on przede wszystkim w kryzysowych warunkach procesów socjalnych w kraju i w jego stosunkach z innymi krajami, narodami. Główne źródło jego przesuwania w społeczeństwie – wpływ środków masowego przekazu na opinię publiczną przy symbolicznej produkcji.

Etos tego mitu zostaw skierowany na kształtowanie dumy za swój naród i jego kulturę, patriotyzmu u szerokiej masy społeczeństwa przez zwrócenie do wydarzeń historycznych, szczególnych nabytków narodu itp. Jednak w XX - XXI ww. on ma szczególne cechy: jego popularyzację w społeczeństwie i kulturze masowej gwarantują media. Oprócz tego estetyczne albo artystyczne momenty mają znaczenie przy stworzeniu i rozpowszechnieniu takiego produktu przy symbolicznej wymianie. Zatem twierdzimy o konieczności rozpatrzenia fenomenów "estezys" oraz "estezi" w podobnych najnowszych mitach.

Kluczowe słowa: "estezys" i etos mitu, Środkowo-Wschodnie europejskie kraje, mitologiem "wylączności kulturalnej", dziedzictwo kulturalne, praktyki intelektualne, praktyki artystyczne, polityka pamięci, środki masowego przekazu.

Olena Polishchuk. Etos and Aesthetic Basis of Myth-Making in Intellectual and Artistic Practices in Eastern-Central European Countries.

The article touches upon the issue of necessity to study such a special phenomenon as a myth of "cultural exclusivity" of the country or nation of intellectual and artistic practices more intensively in the modern conditions of the social life, especially Eastern-Central European countries. The analysis of

its specific signs, as the social and cultural phenomenon, is carried out taking into account the dilemma of "Multiculturalism/Transcultural caldron" or "Globalism/Localism". We assert that among the newest myths, which significantly affect the value orientations and life standards of the society, a special place is occupied by the myth of "exclusivity" of the country or nation. Such a myth is created to form public opinion about the unique state of nation's representatives, and also its culture difference bases on localism, which depends on memory policy. It becomes especially popular in the crisis conditions of social processes in the state and its relationships with other countries. A basic source of its promotion in society is an influence of mass communications on public consciousness in the process of symbolic production. In modern society ethos of such a myth is aimed at the formation of pride for nation and its culture, patriotism in general population recalling to the historical events, special achievements of nation and so on. But it has specific signs in XX and XXI ages: the interest to myth of 'cultural exclusivity' and its popularity provide mass media. Also aesthetical or artistic moments during distribution of such product in a symbolic exchange are important in modern society. Therefore, we prove the necessity of taking into consideration the phenomena of "aesthezis" and "aestheticism" in such modern myths.

The research of the origins and functional features of 'cultural exclusivity' myth of the country or people is realized, and they are compared to features of the classic, archaic myth. The specificity of these constructs of the ideal spiritual life in modern conditions is investigated, and the role of ethos and aesthesis of the "cultural exclusivity" myth is researched too. Also the article analyzes the aesthetic aspects of the content of the information in such a myth. To our opinion a modern "cultural exclusivity" myth of the country or people actually is an artistic myth on a form of its presentation in mass media. It uses possibilities of artistic thought of man. Therefore modern cultural space which tested influence of such myths appeared as a "place for a game" of senses in the removal from reality. Modern Europeans often miss, but they are afraid of changes in their life through a crisis in society now. Therefore such a myth not only strengthens patriotism of citizens of country, but creates the illusion of stability, gives them a self-confidence. Such myths helps the alarmed people to calm down and enjoy life as a performance at the theater or circus.

Key words: East-Central Europe countries, Aesthesis and Ethos of Myth, "Cultural exceptional nature" Myth, Symbolic Production, Cultural Heritage, Intellectual Practices, Artistic Practices, Memory Policies, Mass Communications.